

Uniapneapotilaan työkyvyn arviointi

2.9.2010, OYS

Ulla Anttalainen

TYKS,

Keuhkosairauksien ja allergologian
erikoislääkäri, LT

Aiheuttaako uniapnea työkyvyttömyyttä?

VIIVI JA WAGNER

Uniapnean yleisyys

- Terveys 2000: 7% ilmoitti unenaikaisista hengityskatkoksista ja 1%:lla todettu tauti
- 4% keski-ikäisistä miehistä ja 2% keski-ikäisistä naisista sairastaa (Young et al., 1993)
- Yli 65v:lla 25%:lla AHI > 10; oireinen tauti 0,5-1%:lla
- Lapsista (5v) noin 2% sairastaa (kuorsausta 7-10%); ei sukupuolieroja

Uniapnean yleisyys

- Suomessa 3% väestöstä eli n. 150 000 henkeä
 - 15 000 vaikea tauti
 - 50 000 keskivaikea tauti
 - 85 000 lievä tauti

- 15 200 CPAP laitteen käyttäjää v.2005 (Filha)

Valtakunnallinen uniapneaohjelma 2002-2012

Uniapneaoireet

Päiväoireet

- väsymystä tai vaaratilanteita autoa ajaessa
- Aamupäänsärkyä (18-29%)
- Päiväväsymystä (♀ 23-42%, ♂ 15-30%)
- Pakonomaista nukahtelua (♀ 29%, ♂ 23%)
- Ärtisyyttä, masentuneisuutta,
muita mielialaoireita (7-70%)
- närästystä

Uniapneaoireet

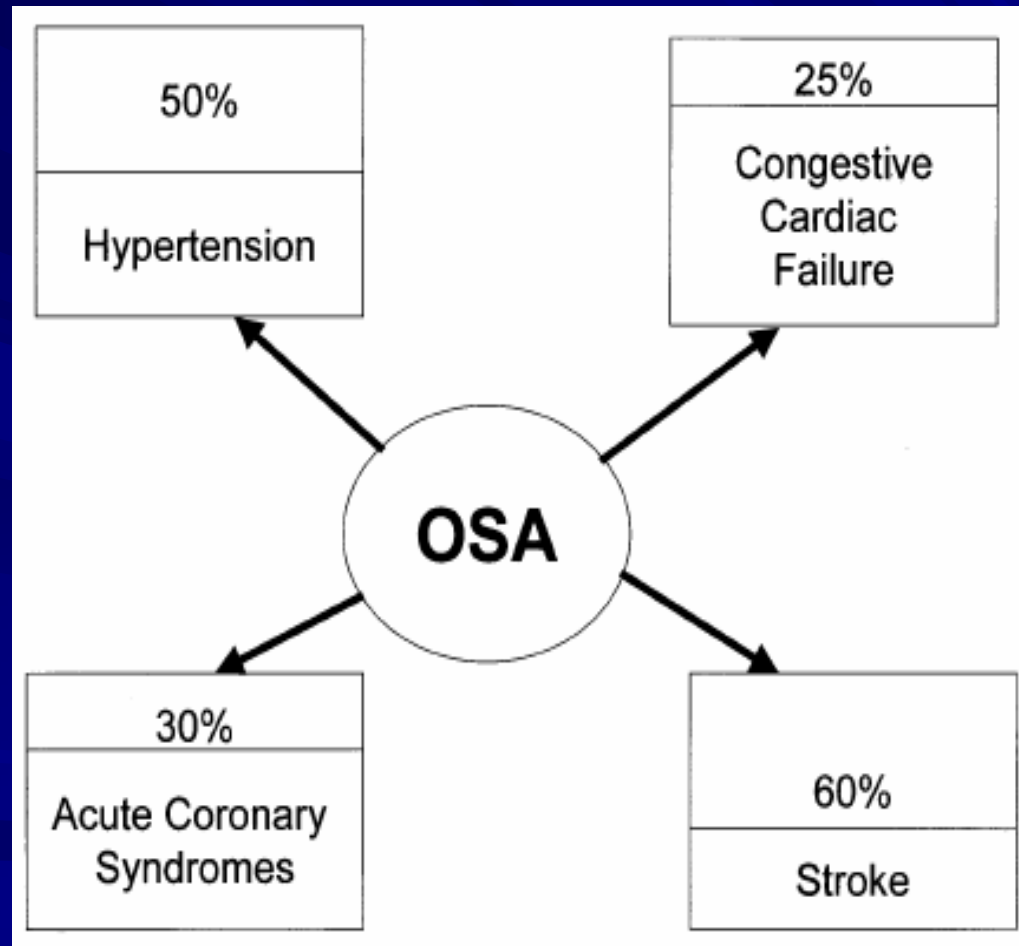
Yöoireet

- suun kuivumista öisin (74%)
- pitkään jatkunut äänekäs kuorsaus (70-95%)
- heräämistä tukehtumisen tunteeseen (18-31%)
- muiden toteamia yöllisiä hengityskatkoja (75%)
- Yöhikoilua (50%)
- yöllisiä WC-käyntejä (28%)
- **Epäily obesiteettihypoventilaatiosta**

Uniapnean liitännäissairauksien tutkimusnäytön aste

Liitännäissairaus	Tutkimusnäytön taso
Verenpainetauti	A-luokka
Kongestiivinen sydäns.	B-luokka
Koronaaritauti	B-luokka
Aivoverenkiertohäiriöt	B-luokka
Metabolinen sdr	B-luokka
Diabetes	C-luokka
Sydämen rytmihäiriöt	C-luokka
Obesiteetti	A-luokka
Liikenneonnettomuudet, kognitiivisen toiminnan häiriöt	A-luokka

Uniapnea ja sydän- ja verisuonisairaudet

Lattimore ym. JACC 2003; 41:1429-37

Increased Risk of Lost Work Days Prior to the Diagnosis of Sleep Apnea

Noora Sjösten, Jussi Vahtera, Paula Salo, Tuula Oksanen, Tarja Saaresranta, Marianna Virtanen, Jaana Pentti and Mika Kivimäki

Chest, Prepublished online March 24, 2009;
DOI 10.1378/chest.08-2201

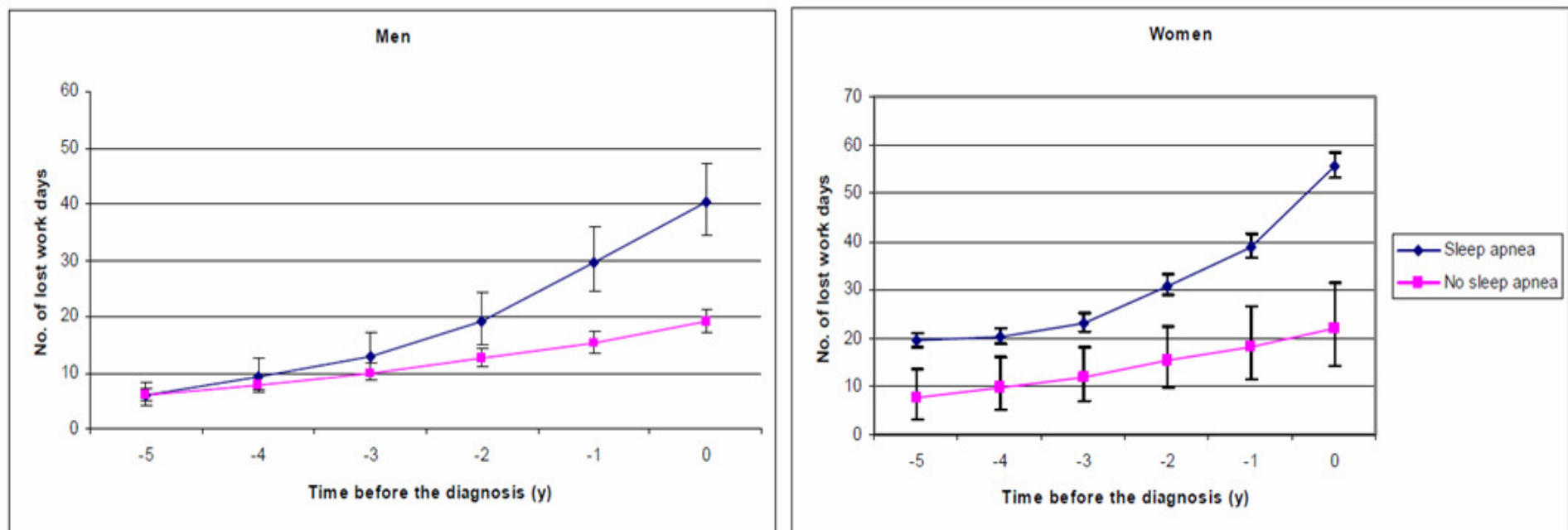

Figure 1. Unadjusted numbers of lost work days during five years before the sleep apnea diagnosis in men (n=3,354) and women (n=2,388) by sleep apnea status

N=957; RR-tauti, DM, keuhkosairaudet ja iskeeminen sydänsairaus huomioitu

Determinants Affecting Health-Care Utilization in Obstructive Sleep Apnea Syndrome Patients*

Ariel Tarasiuk, PhD; Sari Greenberg-Dotan, MA; Yaron S. Brin, MD; Tzahit Simon, MA; Asher Tal, MD; and Haim Reuveni, MD

CHEST 2005;128:1310-1314

Table 2—The Effect of OSAS on Annual Health-Care Utilization Prior to Diagnosis*

Variables	Control	OSAS	p Value
Sairaalahoito, d	0.42 ± 0.11	0.95 ± 0.16	0.001
Konsultaatiot, n	2.8 ± 0.22	5.6 ± 0.36	0.001
Lääkemääräykset, \$	167.6 ± 46.7	216.1 ± 27.2	0.05
Main pharmacologic groups†			
Cardiovascular system	21	29	0.05
Alimentary tract and metabolism	17	24	0.05
Other (n = 13)‡	62	47	0.01

*Data are presented as mean ± SEM or %.

†Data are presented as the percentage of drugs consumed according to World Health Organization classification.

‡The remaining 13 pharmacologic groups.

Terveyspalvelujen käyttö noin 2 kertainen uniapneapotilailla 2 v ennen dg:n tekoa! Yli 65 vuotiaat ja naiset erityisesti

Uniapnea VOI lisätä
työkyvyttömyyttä!

Kenelle uniapnea aiheuttaa työkyvyttömyyttä?

- Ainoana sairautena pysyvää työttömyyttä harvoin kellekään...
- Voimakkaat oireet aiheuttaa vaaratilanteita töissä, liikenteessä
- Ehdoton poikkeus: AMMATTIKUSKIT!

Miten arvioin väsymystä?

- Onko uniapnea ainoa väsymyksen syy?
- Potilaan kertomat oireet ja niiden vaikutus toimintaan
- Unipäiväkirja
- Unirekisteröintitulos
- Epworth Sleepiness Scale (ESS)
- General Health Quality (GHQ-12)
- Depressioseula (DEPS)

Väsymyksen takana voi olla...

- **LIIAN LYHYT YÖUNI**
- Huono unihygienia
- Levottomat jalat
- Masennus, uupumus
- Unettomuus
- Narkolepsia
- Sekaisin mennyt yö-päivä rytmi
- Diagnosoimattomat perussairaudet
- Jne.

Miten arvioin väsymystä?

- Onko uniapnea ainoa väsymyksen syy?
- Potilaan kertomat oireet ja niiden vaikutus toimintaan
- Unipäiväkirja
- Unirekisteröintitulos
- Epworth Sleepiness Scale (ESS)
- General Health Quality (GHQ-12)
- Depressioseula (DEPS)

Miten arvioin väsymystä?

- Onko uniapnea ainoa väsymyksen syy?
- Potilaan kertomat oireet ja niiden vaikutus toimintaan
- Unipäiväkirja
- **Unirekisteröintitulos**
- Epworth Sleepiness Scale (ESS)
- General Health Quality (GHQ-12)
- Depressioseula (DEPS)

Uniapnean vaikeusaste

- **Unirekisteröintilöydös:** AHI, ODI4, osittainen ylähengitysteiden ahtauma
 - $5 < \text{AHI} < 15$ → lievä tauti
 - $15 \leq \text{AHI} < 30$ → keskivaikea tauti
 - $\text{AHI} \geq 30$ → vaikea tauti
- Potilaan **oireet** ja niiden vaikutus toimintakykyyn
- Käytännössä menevät monesti ristiin, mutta hankalimman mukaan vaikeusarvio!

Miten arvioin väsymystä?

- Onko uniapnea ainoa väsymyksen syy?
- Potilaan kertomat oireet ja niiden vaikutus toimintaan
- Unipäiväkirja
- Unirekisteröintitulos
- Epworth Sleepiness Scale (ESS)
- General Health Quality (GHQ-12)
- Depressioseula (DEPS)

ESS (Epworth Sleepiness Scale)

- 8 väsymystä kuvaavaa kysymystä, pisteytys 0-3, > 10 pistettä poikkeava
- 1. Istuessani lukemassa
- 2. Katsoessani TV:tä
- 3. Istuessani paikoillani julkisessa tilassa
- 4. Istuessani matkustajana autossa ilman taukoja tunnin ajan
- 5. Levätessäni makuuasennossa iltapäivällä, kun olosuhteet sallivat
- 6. Istuessani keskustelemassa jonkun kanssa
- 7. Istuessani paikoillani lounaan (ei alkoholia) jälkeen
- 8. Autossa liikenteessä, muutaman minuutin pysähdyksen aikana

GHQ12 (General Health Quality)

1. Oletteko viime aikoina pystynyt keskittymään tehtäviinne?
2. Oletteko viime aikoina valvonut paljon huolien takia?
3. Onko teistä viime aikoina tuntunut siltä, että teistä on hyötyä asioiden hoidossa?
4. Oletteko viime aikoina tuntenut olevanne jatkuvasti ylipainoisia?
5. Oletteko viime aikoina tuntenut pystyvänne tekemään päätöksiä?
6. Onko teistä viime aikoina tuntunut, ettette voisi selviytyä vaikeuksistanne?
7. Oletteko viime aikoina kyennyt nauttimaan tavallisista päivittäisistä toimistanne?
8. Oletteko viime aikoina kyennyt kohtaamaan vaikeuksia?
9. Oletteko viime aikoina tuntenut itsenne onnettomaksi ja masentuneeksi?
10. Oletteko viime aikoina menettänyt itseluottamustanne?
11. Oletteko viime aikoina tuntenut itsenne arvottomaksi?
12. Oletteko viime aikoina tuntenut itsenne kaiken kaikkiaan kohtalaisen onnelliseksi?

Depressio-seula, DEPS

Viimeksi kuluneen kuukauden aikana	Ei lainkaan	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon
Kärsin unettomuudesta	0	1	2	3
Tunsin itseni surumieliseksi	0	1	2	3
Minusta tuntui, että kaikki vaatii ponnistusta	0	1	2	3
Tunsin itseni tarmottomaksi	0	1	2	3
Tunsin itseni yksinäiseksi	0	1	2	3
Tulevaisuus tuntui toivottomalta	0	1	2	3
En nauttinut elämästäni	0	1	2	3
Tunsin itseni arvottomaksi	0	1	2	3
Tunsin, että kaikki ilo oli hävinnyt elämästäni	0	1	2	3
Minusta tuntui, ettei alakuloisuuteni helpottanut edes perheeni tai ystäväni avulla	0	1	2	3
Pisteet yhteensä				

Yhteispisteet > 9 poikkeavan raja

Miten arvioin ammattikuskin väsymystä?

- Lähetä erikoissairaanhoidon
 - Mieti ammattikuskin SVA:n tarve ennen erikoissairaanhoidon pääsyä, kliininen arvio!!
- Aktigrafi
- Hereillääpysymistesti (MWT)
- Ajosimulaattorit
- Ajokoe
- Neuropsykologiset testit
- Neurologin, psykiatrin ym. kons.

Ajokortti ja uniapnea

- Tehokas CPAP-laitehoito hoitaa uniapnean → ei estettä AB-ajokortille, oma lääkäri voi kirjoittaa
- Hoitamaton uniapnea ei-ammattikuskillla → kokonaistilanne ratkaiseva, harvoin este AB-kortille. Muista varoittaa väsyneenä ajamisesta ja kirjaa se potilaspapereihin!

Uniapnea ja ammattikuskin ajokortti

- Aina mietittävä sairasloman tarve
- Pyritään aloittamaan nopeasti CPAP hoito
- CPAP hoidon vastearvio noin 2kk ja edeltävästi MWT
- Vasta kun kaikki on kokeiltu, ilmoitus poliisille ammattiajokortin suhteen → potilas työkyvytön ammattiajoon

Yhteenvettoa

- Uniapnea yksinään harvoin sairasloman aihe
- Hoitamaton uniapnea lisää varmasti potilaan sairastavuutta ja huonontaa elämänlaatua
- Ammattikuskién sairasloman tarve harkittava aina erikseen
- Lähetä ammattikuskit erikoissairaanhoidon
- Ammattikuskeilla voi johtaa työkyvyttömyyteen

KIITOS!

Paimion sairaala,
TYKS

Viihi ja Wagner ovat vierailleet katsomassa Paimionkin nähtävyyksiä. (Copyright Juba Production Oy).